

որ դերմանալի միջ մոզոգրական ներկայա-
ցուցիչները ընտրութիւնները չեն համար
իրանց նպատակին և որ մոզոգրի համար
միայն կառավարութիւնը կարող է հոգալ
Միւս կողմից ազգային ազատամիտ կուսակ-
ցութիւնը այդ անտարրերութեան պատ-
ճառը իր կուսակցութեան ճնշման գրու-
թիւնն է համարում, որից իշխան Ռեմարկ
գերբնականապէս երեսը չուր է տուել Այդ
կուսակցութեան ճնշման գրութիւնը, կամ
անկի լաւ է տակ, անկումը անկարելի է
կոտորել, իսկ ինչ կը փորձեն իրաւ ան-
տարրերութեանը, զրա հաւատացնելը բա-
լորովին անիրաւացի է։ Ընդգիծողական
կուսակցութեան բանակի միջ ճնշման է
հանգստութիւն է տրուում, բայց պետք է
շատ միամիտ լինել չը հասկանալու համար,
որ այդ հանգստութիւնը ազգային փոխոր-
կի նշան է։ Քէ երբ կը սկսվի այդ փոխոր-
կից անկարելի է նախագուշակել, բայց կա-
րելի է հաստատ տակ, թէ այդ գործը
ազգային ընտրութիւններից ոչ չի սկսվի։
Դեռ հիմա անբուականութիւն է նշմար-
վում այն շրջանների միջ, որոնք առաջ
ժողովարարում էին կառավարութեանը։ Առ-
հասարակ շատ խիստ բնական էր բռնել
այն զանազան տարրերը, որոնց իշխան
Ռեմարկ իր գաղափարները է շինել։ Նայե-
լով այդ տարրերի գաղափարներին և նրանց
գործողութիւններին վրա, լսելով նրանց վեր-
գոծելուցիչ ձեռքերը, որոնք վայելում են
փորձութեան և պայքարի հոգնաւորու-
թիւնը, մարդ տկամայ գործնական և ինքն
իրան հարցնում է. «Ի՞նչ է ձգտում յեղափո-
խութեանը՝ հարցնում սոցիալ-դեմոկրատ-
ները, թէ կառավարութեանց հոգնաւոր-
ական զանազան գոյների գործիչները։ Աս-
րելի է մասնացոյց լինել պահպանողական-
ների այլիք ընկնող գործողութեան երկու
կողմաների վրա։ Մի շարքով չէ անցնում,
որ ամենորոշ փողոցային թերթ չը հրա-
տարարվի, որ միշտ լինել է լինում անփոխել
յարմարութեանը և յիշողներով առաջա-
դէմներ, զենակիրաների և մանաւանդ ընդ-
լինել քաղաքային խորհրդարանի գէտ։ Քէ
որքան բարեկցարար են մեզազգիւմ իշ-
խան Ռեմարկի այդ հոգնաւորացները, կա-
րելի է կարգաւորել այն իրողութեանց, որ
այդպիսի թերթերի միջ ազգային յայտանե-
րի հեղինակները իրանց սահմանափակ նպա-
տակների համար ոգուտ են քաղում մարտի
1-ի սարսափելի անցից, հաւատացնելով,
որ առաջդէմները թագաւորապետների
հետ համարժէ են։ Այդպիսի փրօզմուցու-
ցիլ թերթերը շատ են հրատարակվում։ Մի
թաղ չը կայ, որ բարեբախտ չը լինի
այդպիսի առանձին թերթով, որը միեւնոյն
ժամանակ ձրկարար է բաժանվում։ Գլխա-
ւորապէս բանարներով ընկնցում թագե-
րում բացի այդպիսի թերթերից առանձին
ազգայնութիւններ են ապում գուժարա-
տերի և հրեաների գէտ։ Նրանց անկշա-
տերի կամ յայտարարութիւնների ձեւով
են ապում և բաժանում են փողոցնե-
րում անցորդներին։ Անխափած այդպիսի
ձրի հրատարակութիւնների համար նշմա-
ւոր ծախսեր են հարկաւոր։ Բայց թէ որ-
տեղից են ստացում գրառական միջոցները,
ազգայնութիւնը կը յայտնվի։ Մի բան միայն
հաւատարար կարելի է տակ, որ այդ
ծախսերը մասնաւոր մարդիկ չեն անում, ո-
րովհետեւ ամեն բան հաշուող գերմանացի-
ները մինչև այժմ չեն ցոյց տուել հոգնա-
ծախսեր անել միւս քան անցիւց և ու
համար։ Նպատարական ցոյցերի հետ միամա-
ժանակ գործնական ցոյցեր կը են կատար-
վում։ Հոգնաւորանքի առաջնորդները և

այլ կիսապաշտօնական գործադատները
պայմանաւորվել են արդիւր գնել առաջա-
դէմների մոզոգրներն և քաղաքական ազա-
տամիտ ընկերութիւնների նիստերին։ Այդ-
պիսի մոզոգրի մասին յայտարարութիւնը
կարգաւոր յետոյ նշանք մեծ թւով հա-
ւաքում են նշանակում տեղը և յայտել
բազմին նշան ստանալուց յետոյ սարսափե-
լի ազմակ են բարեբախտ, որ շարունակ-
վում է մինչև պայքարին կը փակէ մոզոգր-
Այդ ձեւով արդէն շար կամ հինգ մոզոգ-
րներ են փակվում։ Այդպիսի անկարգու-
թեան զոհերն էլ առկաւ են այլ միջոց-
ներ գործ գնել։ Նրանք մոզոգրի համար
նշանակված տեղը մի որ առաջ իրանց
մարդկերանցով են լցնում։ Բայց անկարելի
է կրաշխարհել, որ այդպէս մինչև փրձը
գործը կը շարունակվի, որ կուսներ և փե-
ջապէս արեւմտեցութիւն չեն պատահի։
Պետք է յիշել նոյնպէս իշխան Ռեմար-
կի փրձին «փայլում» ՝ զոգութիւնը։ Առ-
հաւանց Համբուրգը, ի նկատ տանելով
իր գէտ գործածող սոցիալական միջոցները,
վճարել կամաւ որ ապէս հաւատարկել
քաղաքային սենատը խնդրել ընդլինել կա-
ռավարութեանց հաւատարմատարներ նշա-
նակել ընդհանուր մարտային գաղափար-
ութեանը Համբուրգ քաղաքի մասնակցութեան
պայմանները քննելու համար և միեւնոյն
ժամանակ առաջարկել քաղաքացիներին
նոյնպիսի հաւատարմատարներ ընտրել։ Այդ
առիթով արդէն մի քանի մոզոգրներ են
կցել։ Նստում է, որ իշխան Ռեմարկ խա-
տացել է Համբուրգին նիստական մեծ դի-
քուշներ անել նրա հնազանդութիւնը փա-
ճարելու համար։ Բնակիչները լուսնեամբ
և տխուր հնազանդում են անաւոր վճար,
իսկ իսկզմ ընկնում, որի կարծիքը մինչև
անգամ չեն հարցրել, յուսահատութեամբ
նայում է այդ գործին, չը փորձելով մինչև
անգամ բողոքել։ Այնպիսից լսվում է մի-
այն, որ Համբուրգի փրձին ազատութեան
անկումից յետոյ ընկնում են մեծ և նոյնպէս
հնազանդով և մասնակցել գաղափար-
ութեանը։

ՄԱՍՆԱԳՈՐԾԻՆ

Ընկերացողը կարծեն գուցէ թէ մաա-
նութիւն բառին սահմանը տալու համար
ներկայ յայտածը կը գրեմք։ Այ, այլ ցոյց
ապու համար թէ այժմ իսկ Սուրմաներ,
Բրքիշյաններ, Վասաֆներ, Վեսա Սարգիսներ
և Մերսիժաներ ունենք, որք իրենց կիրքն
յաղջնելու համար ամեն տեսակ փառու-
թեանց կը գիշանին, ամեն կերպ ազգայու-
մասնակիւններ կընեն և ստեղծել շարա-
խառնութեանը ազգը կը գրգռան և Ա-
մեն. Սրբազան Պատրիարքին ազգայուտ նը-
պատանքն՝ որ միանգամայն տեղութեան
համար ալ խիստ ոգտակար են, շարաշար
կը մեկնեն, ամեն տեսակ անկողն գրգռա-
տութիւններ կընեն և հեռաւորաւ Ազգը
կապակցելի կը ներկայեն։ Հարկաւ այս
կարգի անանց շարահամարութեան արդիւնք
են տեղութեան կողմէ Հայոց Ազգին նը-
կատմամբ ծագած կատկան և թուրք լը-
րացոյց հրատարակութիւնը, որ հարկաւ
Ազգին զգացումը կը փրաւորեն, Ազգին,
որոյ հաւատարմութիւնն առածի կարգ
անցած է։ Եւ այն փառ անկնքն որ մաա-
նութեան կը գիշանին, կամ աննախան կիրք
և առեւթիւնն մ'ունեն այս կամ այն ան-
ձին կամ Սրբազան Պատրիարքին գէտ, կամ
յանցաւ որ են Ազգին առջև և կամ պղտոր
ջուրի միջ ձեռի որաւ կուգին, և ահա
Հայկական խնդիր իրենց պատրաստ բռնած

են, զոր բոլորովին առերեւ գոյներով կը
ներկայեն։
Մեք առանց փորձելու կընեմք թէ այդ
փառ մարդիկը թշնամի են ոչ միայն ազ-
գային շահուց, այլ և նոյն իսկ տեղա-
թեան ոգտին և իրական շահուցն, որով-
հետեւ Հայն իր շահը տեղութեան իրական
շահուցն հետ անբաժան նկատած է ու կը
նկատէ միշտ և իւր հպատակութեան ո-
րէն ի փր մի և նոյն ոգուով փրուած և
կատարեալ աննախարութեամբ ծառայած է.
առածի և Հայկական խնդրոյ առթիւ մաա-
նութիւններ ընկը տեղութեան իրական
շահուցն հաւատակելէ դառն ուրիշ բան
չի նշանակել երբէք, որովհետեւ Հայն ոչ
թաղուն նպատակներ ունի, ոչ կրնայ և
պիտի ուզէ ունենալ. եթէ բան մը կուզէ
ան ալ կենաց՝ պատու և ընդից ապահ-
ւութիւն է, որ հարկաւ հիմնական բարեք-
մանց կը կարտի, և ապա պետքն նոյն իսկ
տեղութիւնն զգացած, խոստովանած և
գործադրել խոստացած է։
Հայն իր այս խնդիրը ծածկած չէ ու
ծածկելու ալ պետք չունի երբէք, որովհե-
տեւ ոչ մեզապարտ նպատակներ ունի և ոչ
ալ տեղութեան իրական շահուցն հախ-
ուակ պահանջում մը. իր խնդիրը խիստ
պարզ է, և խիստ արդար, զոր չի յայտնել
հարկաւ և նոյն իսկ տեղութեան իրական
ոգտին և շահուցը։
Արդ, անոնք են Ազգին և Տէրութեան
թշնամիներն՝ (զօրազգարար ազունց միջ
բարեբախտան եկեղեցականներ և մինչև
իսկ հայրապետ անունը կրողներ ալ կան)
որք իրենց շար կամքն ու կիրքն յաղջ-
նելու համար անկողն գրգռաւորութիւ-
նէր կընեն, Նորին Արքայութեան ոգ-
տակար մեռնարկութիւնները շարաշար կը
մեկնեն, և սակայն իրենց այս ըրածին նը-
պատան ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Ազգի
առջև իսկ իրենց յանցարարութիւնը ծա-
կելով գառապարտութենէ ազատի։
Խնդրոյ մ'առթիւ առիթ ունցանք ան-
ցեալ որ նոյն իսկ բարեբախտան պաշտա-
նէի մը ներկայութեամբ խառել և հառա-
տել թէ հայոց ազգը կապակցելի չէ եր-
բէք, այլ փորձաւորութեան արժանի է, իսկ
ժանր գառապարտութեան արժանի են ա-
նաք որ անկողն գրգռաւորութիւններ ըն-
լու կը յանգցնին և հեռաւորաւ տեղա-
թեան կը յանգցնին և հեռաւորաւ տեղա-
թեան բարի գիտաւորութեանց արդիւր
լինելով Ազգին և տեղութեան միջև լաւ
յարաբերութիւնները ցրտացնելու առիթ
կընծայեն, սակայն պետք է գիտնալ ըսինք
թէ այդ կարգի անկնք ամեն տեղ և ամեն
ազգաց միջ ալ կընան գտնուի, և յարե-
ցինք՝ Հայոց Ազգին բնաւ կապակցելի չը լի-
նեն ազգայուցանելու համար բաւական կը
համարեմք բան թէ Ազգը Վեհ. Սուրբա-
նէն և Սոմանեան ազգն գանգատած չէ
երբէք, այլ միայն Բուրգերէ և Չերքեզ-
ներէ, որոյ շարքին արդէն յայտնի են, և
տեղութիւնն ալ Պերլինի գաղափարութեան
Յ1-րդ յայտածով խոստացած է Բուրգե-
րու և Չերքեզներու գէտ Հայոց ապահ-
ւութիւնն երաշխարի։
Բացայայտ է ուրեմն թէ առ Պերլինի
Վեհաժողովն Հայոց ազգին յիշատակողիւր
միայն Բուրգերու և Չերքեզներու նկատ-
մամբ խոսած է։ Ուրեմն այդպիսի պարզ խ-
րդուութեան մը առջև չենք գիտեր ինչ կը
նշանակէ Ազգը կապակցելի ներկայելու
յանգցնելն. ոչ ապաքին իրեմեան Սրբա-
զան ալ Լեւոնայի միջ մի և նոյն յայտա-
րարութիւնն ըրած և արդէն լրացրաց և
կարգաւ Տեղին միջ ալ հրատարակուած է։

Հարկ կը համարեմք բան թէ նոյն բարե-
բախտան պաշտաւորաւ կատարելապէս
հաւանութիւն յայտնեց մեր բաժնեւոր և
բնաւ «Վաստէ կղիք թէ տեղութիւնը ան-
փորձ չը պիտի թողու Հայոց Ազգին հա-
ւատարմութեան ծառայութիւնները»։
Այո, փորձաւորութեան արժանի է Հա-
յոց ազգը, փառն զի լաւ հպատակ մը
փորձ մ'է և խիստ ազգի կը ծառայէ իր
պատկանեալ տեղութեան ոգտին, և ահա
այս պատճառաւ է անշուշտ որ ի հոգն
Սոմանեան կայսրը կատարեալ փառհա-
թիւն ունեցել և փափակ պաշտաններ և
մինչև իսկ տեղութեան գտնն Հայոց վրա
առահացել և Ազգին արտօնութիւններ ընդ-
հեր են։
Աւելի ընդարձակ արտօնութիւններ տակ
են Եւրոպայի տեղութիւնը գաղթական
Հայոց և իւրաքանչիւրն աշխատել է իւր
երկին միջ արուեստներն ու փառախառ-
նութիւնը և մշակութիւնը զարգացնելու ա-
մար Հայ-գաղթականութիւնը հաւատարաւ
Աստեք այնպիսի կէտեր են, որք Հայոց
ազգին բուն նկարագիրը կը բացատրեն և
մեր այն բաժնը կը հաւատարմութիւն լայն
Ազգը փորձաւորութեան արժանի է իր-
ւամբ, որովհետեւ իր բուն ոգուտը հպա-
տակը գտնուած տեղութեան իրական ոգ-
տին և շահուցը միջ որոնք է միշտ շա-
տանք ուրանալը պատճառութեան ուրանալ է
և Հայոց Ազգին նկարագիրը չը ծածկել
գառ ուրիշ բան չի նշանակել։
Ըստ մեզ՝ խիստ լաւ կընէ Վարդութիւն
եթէ Բ. Դրան ներկայէ միջ ճիշդիտ տեղե-
կացիւն այն եկեղեցական և աշխատանք
անանց՝ որք իրենց գործածներուն գառ-
պարտութեանն իւր թէ ազատելու համար
մինչև իսկ անկողն գրգռաւորութիւններ ըն-
լու կը յանգցնին և զԱզգը տարազարտաց
կապակցելի կը ներկայեն։ Այդ կարգի ան-
անց կը փորձեն իրենեան, որոյ գործած
գրգռաւորութիւնն արդէն յայտնի է, և զոր
մեր փրձներին թուովն հրատարակելով
Այդպիսի ժամանակ մը խիստ ոգտակար
կը գտնեմք այնպիսի տեղեկագիր մը՝ որպէս
զի Բ. Դրան ալ փրահասու լինի թէ Բ.
Պատրիարքն ու Հայոց Ազգն է տեղութեան
ճնշման բարեկամը և թէ այն կարգի փա-
ռուէր անկնք, պղտոր ջուրի միջ ձեռի որ
ապու կ'աւան ևւր Վարդութիւնն ի գործ
գնէ մեր այն առաջարկութիւնը, որո-
կայս չի կայ թէ այլոց ալ գրաւութեան
ազգու գառ մը առած կը լինի, որովհե-
տեւ յանկաւր գրգռաւորութիւնն ընկու
արաւալի գրգռաւորութիւնն ընկու արաւա-
լի անկնք այլիս չեն համարանկրի։
Վերջապէս հարկ կը համարեմք գիտնալ
այս թէ մասնակցութիւնն այն ամեն նշան-
կութիւն կուենայ, եթէ Ազգն իրոք գառ-
նի ջանքեր և նպատակներ ունենայ։ Աւ-
րոյց է բան թէ ազունց և ոչ մի կոյ մը
միջ։

(Լոյս)

ՆԱԽԱԿ ԹԻՒՐԿԻՍՏԻՆ

Ազգ. մոզոգր 80—81 շրջանի փրձին նկար
տեղեկ ունցում ապրիլի 2-ին. մոզոգր ցրտեց
մասնաւորապէս գրադարարական հաւատարմ-
արեւուտը ընկնցիլ միջ գնելու, բայց այս ո-
րաւարտութիւնը յաջորդ շրջանին պիտի կարգ-
աւորուի, մոզոգր նոյն աւար աշխատութեան
կէտն կատար կը երբ հոսակ մը կը անկ
Պատրիարքին. Սրբազանը կը հաղորդէ թէ միջ
ցիկն ապրիլի պիտի կարգուի շարունակել ի
պաշտանը և թէ այնուհետ հրատարակուել է մի
գովէ չը կարող նոյն որք ու և է որոնք ալ
կը մնայ մայիսի նստին. — Պատրիարքի կը
բաժնարարան տեսակ տեսակ մեկնութեանց